

До разової спеціалізованої вченої ради PhD16674
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2)

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук із соціальних комунікацій,
професора, професора кафедри соціальних комунікацій та інформаційної
діяльності Запорізького національного університету

Ковпак Вікторії Анатоліївни

на дисертацію Бондарчук Анжеліки Олександрівни «Соціальна проблематика
територіальних громад в онлайн-медіа Івано-Франківщини», поданої на
здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 061 «Журналістика»

Сучасний український медіапростір функціонує в умовах безпрецедентних екзистенційних викликів та системних суспільних трансформацій. Синергія реформи децентралізації та повномасштабної російської агресії висунула принципово нові вимоги до якості та змісту соціокомунікаційної взаємодії на рівні територіальних громад. У цьому контексті особливої актуальності набуває вивчення функціонування медіа у специфічному соціокультурному просторі умовно тилкових регіонів, яскравим представником яких є Івано-Франківщина. Не перебуваючи в зоні безпосередніх бойових дій, такі території акумулюють величезний демографічний та соціальний тиск, стаючи прихистком для сотень тисяч внутрішньо переміщених осіб (ВПО), осередками реабілітації та реінтеграції ветеранів, а також майданчиками для релокації бізнесу й освітньо-культурних інституцій.

Дисертаційна робота Анжеліки Олександрівни Бондарчук присвячена комплексному аналізу висвітлення соціальної проблематики територіальних громад Івано-Франківщини в онлайн-медіа. Обраний авторкою науковий ракурс є надзвичайно влучним, оскільки саме локальні цифрові ресурси сьогодні виконують критично важливу функцію соціокомунікаційної медіації. Вони покликані не лише інформувати, а й запобігати соціальній напрузі, сприяти згуртованості та будувати конструктивний діалог між мешканцями громад, ВПО, ветеранською спільнотою та органами місцевого самоврядування. Обрана тема

виразно вписується в сучасний соціокомунікаційний дискурс, розвиваючи кілька вагомих наукових напрямів:

- дискурс соціокомунікаційної медіації в умовах війни. Робота розширює наукові уявлення про роль локальних онлайн-медіа як інструментів соціальної адаптації, зменшення конфліктності та діалогу в громадах, що опинилися під тиском нових демографічних викликів.

- концептуалізація функціонування тилових медіасистем. Дослідження збагачує медіазнавчий дискурс щодо трансформації журналістських стандартів та вибору порядку денного в регіонах, які виконують гуманітарну та тилу функцію під час кризових станів, зокрема пандемії та воєнного стану.

- аудиторний вимір та соціокомунікаційна рецепція. Важливою перевагою праці є поєднання аналізу контенту медіатекстів із вивченням безпосередньої рецепції його аудиторією (зокрема, через соціологічні зрізи 2025 року), що дозволяє оцінити реальний рівень довіри та ефективність медіадіалогу в громадах.

Таким чином, актуальність дослідження дисертантки зумовлена високою суспільно-практичною значущістю проблеми забезпечення ефективної комунікації в громадах та наявною лакуною в системному теоретико-методологічному осмисленні локального онлайн-сегмента медіа України в період воєнно-політичних та соціально-економічних криз.

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної теми кафедри журналістики Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Регіональні медіа у контексті викликів часу» (номер державної реєстрації 0123U101024), що засвідчує чітку спрямованість авторського пошуку, цілісну інтегрованість роботи в актуальну наукову проблематику кафедри та, відповідно, створення необхідних інституційних умов для всебічного виконання дослідження.

Обґрунтування вибору Івано-Франківської області у «Вступі» зроблено релевантно та переконливо (акцентовано увагу на 62 громадах, питаннях ВПО, підтримці ветеранів та соціальному захисті). Проте обґрунтування вибору теми

твердженням про те, що Івано-Франківщина слугує саме репрезентативним майданчиком для типізації комунікаційних моделей тилкових областей України в умовах кризи, зокрема воєнного стану, ще більш навіттила б науково-теоретичну значущість дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації, базується на таких позиціях: аналізі широкої джерельної бази, що є релевантною темі дослідження; коректній постановці мети і завдань; застосуванні валідних методів дослідження. Структура дисертації відповідає логіці дослідницької рефлексії, послідовності постановки та розв'язання завдань, що, своєю чергою, обумовлені метою дослідження.

Перший розділ дисертаційної роботи «Теоретико-методологічні засади вивчення соціальної проблематики в онлайн-медіа Івано-Франківщини» окреслює цілісне теоретико-методологічне підґрунтя вивчення локального медіапростору через залучення міждисциплінарного інструментарію та ґрунтовну аналітичну оптику. Звертаючись до сутності ключових категорій, дисертантка послідовно обґрунтовує багатовимірний характер територіальної громади, яка постає не лише як суто адміністративна одиниця, а й як суб'єктний соціальний простір та активний агент формування локальної соціальної проблематики. У цьому контексті цілком релевантно до теми дослідження здійснюється аналіз еволюції соціальних проблем – від їхніх класичних виявів до сучасних цивілізаційних викликів та кризових трансформацій. Особливу увагу приділено функціонуванню суб'єктів медіаполя та адаптаційній стійкості громад в умовах кризи (зокрема пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення РФ), що розглядається крізь призму взаємодії економічного розвитку, соціального капіталу, компетентностей та якісного інформаційно-комунікаційного забезпечення.

У другому розділі дисертаційної праці «Висвітлення соціальної проблематики територіальних громад в онлайн-медіа Івано-Франківщини» авторка постає сумлінним та скрупульозним аналітиком, який детально й динамічно відстежує, як під впливом соціальних стресів (пандемії COVID-19 та викликів повномасштабного вторгнення) змінювалася архітектура регіонального

медіапростору. Здобувачка переконливо доводить, що кризовий період не лише перебудував тематичні пріоритети аналізованих видань на користь допомоги ВПО, волонтерства та безпеки громад, а й змусив медіа шукати нові шляхи діалогу з аудиторією. На особливу увагу заслуговує ретельність формування джерельної бази дослідження. Для зрізу обрано ключові онлайн-ресурси Прикарпаття: ТРК «РАІ» та інформаційні вузли мережі «Інформатор» (у містах Івано-Франківськ, Коломия та Калуш). Працюючи з вибіркою у 6556 публікацій, авторка не обмежилася формальним відбором, а сформувала репрезентативний масив із 1924 тематично сфокусованих матеріалів. Важливо, що в полі зору дослідниці опинилася різножанрова палітра контенту – від оперативних новин, репортажів із місць подій та аналітичних заміток до глибоких інтерв'ю з експертами й мультимедійного відеоконтенту. Це дозволило оцінити соціальну проблематику громад не просто як суху статистику, а в усій її живій імплементації в медіапотік.

Безумовним здобутком підрозділу 3.1 є наукова систематизація та обґрунтування базового постулату сучасного медіадискурсу: *«жодне медіа не може бути абсолютно для всіх»* (О. Довженко, В. Теравська) (стор. 156). Авторка переконливо доводить, що прагнення універсалізації неминуче призводить до втрати унікальності локального видання та його скачування у пастку дешевого клікбейту. Натомість обґрунтовано вигоду стратегії точної сегментації та конструювання нішевого контенту під запити конкретних соціальних груп.

Науковиця систематизувала та розширила класифікаційні параметри аудиторії громад: *за просторово-соціальною залученістю*: виокремлено не лише постійних мешканців, а й переміщених осіб (ВПО та закордонний сегмент), а також віддалену аудиторію (інвесторів, партнерів, діаспору), яка є ресурсно та репутаційно важливою для територіальної громади; *триаспектну модель* (за О. Івановою, О. Мойсєєвою, Н. Стеблиною): розкрито аудиторію як *адресата* медіанамірів, *замовника* контенту та *соціокультурний феномен*; *за специфікою функціональних груп* (О. Самойленко, В. Михальська, М. Заславський, А. Олійник): охоплено масову, цільову, епізодичну, потенційну, партисипативну

аудиторії та її лояльне «ядро»; за рівнем комунікативної активності (за В. Гвоздевим): виокремлено гіперактивну, активну, помірно активну та пасивну (найчисленнішу) частини громади. Беззаперечною перевагою підрозділу є актуалізація типології під виклики війни (за підходом О. Аргата), згідно з якою до структури аудиторії громади обґрунтовано включено міжнародні донорські організації (USAID, ЄС), закордонні міста-побратими, релокований бізнес та волонтерські спільноти, де ключовим комунікативним містком виступає концепт «людського виміру» та персоніфікації. Тож авторка аргументовано підтверджує тези про те, що якісна сегментація аудиторії та перехід від орієнтації на валові метрики (перегляди) до глибинних аналітичних показників залученості дозволяє онлайн-медіа не просто інформувати суспільство, а виступати ефективним модератором громадянської участі та чинником зміцнення довіри до інституцій місцевого самоврядування.

Сильною позицією дисертаційної праці є поданий у підрозділі 3.2 ґрунтовний аналіз сприйняття локального медіаконтенту аудиторією територіальних громад (ТГ) Івано-Франківської області. Задля з'ясування ролі масмедіа у висвітленні соціально вагомих проблем та виявлення інформаційних потреб населення в умовах цифровізації авторка застосувала метод анкетування через сервіс Google Forms, що дозволило забезпечити оперативність збору даних, їх доступність для мешканців різних ТГ та анонімність відповідей. Залучення 259 респондентів з різних вікових, професійних і соціальних груп (із репрезентацією як міських ТГ – Івано-Франківської, Коломийської, Косівської, Калуської, так і сільських та селищних громад) гарантує належну соціокомунікаційну репрезентативність дослідження. Методологічна концепція підрозділу спирається на комплексне поєднання соціокомунікаційного, соціологічного та аналітичного підходів із застосуванням кількісного та якісного аналізу. Це дало змогу здобувачці всебічно проаналізувати структуру медіаспоживання населення, з'ясувати рівень довіри до локальних джерел та окреслити спектр соціальних тем, що потребують більш активного й глибокого висвітлення.

Особливу наукову цінність має репрезентація емпіричних даних щодо джерел та платформ медіаспоживання. Дослідження переконливо засвідчує

домінування цифрових та офіційних ресурсів: найвищий рівень довіри респонденти висловлюють до офіційних сайтів територіальних громад (ТГ) і міських рад (59,8 %), а серед регіональних онлайн-медіа домінують видання «Галка» (35,9 %), «Суспільне Івано-Франківськ» (29,7 %) та «Фіртка» (29,3 %). Серед платформ споживання новин беззаперечними лідерами є Telegram-канали (60,2 %) та медіасторінки у Facebook (56,8 %), що яскраво ілюструє трансформацію комунікаційного середовища під впливом цифровізації.

Цінним внеском дисертантки є аналіз оцінки висвітлення соціальної проблематики та виявлення інформаційного дефіциту аудиторії. Результати опитування чітко показують, що медіа найчастіше зосереджуються на темах енергетики (54,4 %), освіти (46,3 %) та політико-адміністративного устрою (46,3 %). Водночас здобувачка слушно акцентує увагу на тому, що аудиторія відчуває брак ґрунтовних матеріалів щодо утилізації побутових відходів та довкілля (68,7 %), доступності медичних послуг (46,3 %), стану матеріально-технічної бази закладів освіти (50,2 %), а також прозорості діяльності місцевої влади (48,6 %).

Аналізуючи форматні та жанрові домінанти, авторка робить обґрунтований висновок про зростання запиту на мультимедійний контент (43,2 %) та переважання інформаційно-аналітичних жанрів (зокрема статті – 64,9 %). При цьому вказується на недостатній рівень експертного осмислення та аналітичності (коментарі експертів становлять лише 13,5 %, а авторські колонки – 10,4 %).

У підрозділі 3.3 здобувачка слушно наголошує на зростанні комунікаційної ваги регіональних журналістів як первинних джерел інформації та важливих агентів змін у територіальних громадах. Спираючись на опрацьований теоретичний масив та аналітичні дані (зокрема праці Т. Бончак, С. Онуфріва, О. Джолоса, І. Сидун, матеріали Комісії з журналістської етики та аналітику Суспільного мовлення), авторка обґрунтовує доцільність активного впровадження концепцій *журналістики рішень* та *журналістики змін*. У підрозділі переконливо доведено, що розвиток незалежних гіперлокальних медіа є не лише виконанням вимог Угоди про асоціацію з ЄС щодо формування

третього (громадського) сектору мовлення, а й критичною умовою забезпечення інформаційної безпеки, децентралізації та соціальної згуртованості суспільства.

Здобувачка критично оцінює попередній досвід висвітлення кризових явищ локальними онлайн-медіа, виокремлюючи такі системні проблеми, як тематичне звуження, надмірна залежність від офіційних пресрелізів, сенсаційність заголовків і брак аналітичного висвітлення досвіду пересічних громадян та вразливих соціальних груп. Окреслені в підрозділі шляхи оптимізації діяльності онлайн-медіа спрямовані на подолання цих деструктивних тенденцій через підвищення етичних і професійних стандартів, розширення джерельної бази, посилення фактчекінгу та підвищення практичної користі медіаконтенту для мешканців громад.

Загалом підрозділи 3.2 та 3.3 відзначаються науковою обґрунтованістю, логічністю викладу та вираженою практичною цінністю для сучасного медіазнавства й журналістської практики.

Про те, що дисертантка успішно впоралася із визначеними завданнями, свідчить підсумковий компонент дослідження – ґрунтовні висновки, що вирізняються повнотою, мотивованістю, лінійною аргументацією, а корпус додатків слугує окремим томом унаочнення, уточнення глибоких дослідницьких інтенцій, зокрема демонструють колосальний обсяг польової та аналітичної роботи авторки (обробка понад 6,5 тисяч публікацій, ретельне охоплення всіх 62 громад області, проведення соціологічного зрізу 2025 року), а сформована медіакарта (Додаток Б) має самостійне прикладне значення і може слугувати практичним довідником/інструментарієм для органів місцевого самоврядування, регіональних медіааналітиків, громадських організацій та журналістів.

Відзначаючи безсумнівні наукове і практичне значення дисертації вважаємо за доцільне попросити Анжеліку Олександрівну дати відповіді не декілька запитань та відрефлексувати на зауваження, що мають суто дискусійний та уточнювальний характер:

- 1) У дисертації контент-аналіз медіа обмежено хронологічними межами 2019–2023 рр. (які охоплюють період пандемії COVID-19 та перші роки повномасштабної війни рф проти України), тоді як опитування респондентів (259

осіб) проведено у 2025 році. Наскільки трансформація соціокультурного та воєнно-політичного контексту між 2021, 2023 та 2025 роками вплинула на оцінки та інформаційні потреби опитуваних? Чи відрізнялася б рецепція локального медіаконтенту, якби анкетування проводилося безпосередньо в період пандемії (2021) чи на початку повномасштабної війни (2022–2023)? Інформаційні потреби суспільства в умовах гострої кризи (пандемія чи перші місяці вторгнення) мають виразний кризово-адаптаційний характер (акцент на ВПО, евакуації, первинній безпеці), тоді як у 2025 році на перший план виходять проблеми системного виживання (енергетична криза, збереження освіти, економічне виснаження). Певно, варто чіткіше розмежувати результати аналізу минулого контенту (2019–2023) та поточні рефлексії аудиторії (2025) чи надати більше аналітичного дослідницького обґрунтування отриманих емпіричних даних.

2) Хронологічні межі дослідження (2019–2023 рр.) охоплюють два кардинально відмінних за суспільно-політичним навантаженням етапи: період пандемії COVID-19 та період повномасштабної російсько-української війни. Чи не відчула авторка під час формування емпіричного масиву та побудови медіакarti зміщення тематичного фокусу (або «перегину») на користь пандемічної проблематики (2019–2021 рр.), адже статистичний обсяг новин про COVID-19 у ті роки був аномально високим? Варто уточнити, чи не призвело це до певного вимивання з медіакarti гострих комунікаційних трендів початку повномасштабної війни (2022–2023 рр.) – зокрема, специфіки висвітлення адаптації ВПО, створення гуманітарних хабів, організації освітнього процесу для дітей з-поміж внутрішньо переміщених осіб, ветеранських ініціатив тощо?

3) Емпірична база дослідження А. Бондарчук спирається на аналіз видань ТРК «РАІ» та ресурсів «Інформатор» (Івано-Франківськ, Коломия, Калуш). Зважаючи на широку назву праці – *«Соціальна проблематика територіальних громад Івано-Франківщини в онлайн-медіа»*, варто уточнити, наскільки висновки, зроблені на основі аналізу медіа трьох великих міських осередків, можуть бути екстрапольовані на всі 62 громади області (зокрема на гірські та суто сільські територіальні громади)?

4) Запропонована дисертанткою 8-компонентна класифікація оперує досить традиційними рубриками (наприклад, здоров'язбережувальна, освітня, економічна проблематика). Проте аналіз масиву назв публікацій у додатках свідчить про набагато глибшу, специфічну соціокомунікаційну реальність. Загальні категорії не повною мірою розкривають воєнну й адаптаційну трансформацію контенту. Наприклад, виділена тематична група «охорона здоров'я» фактично наповнена матеріалами про функціонування реабілітаційних центрів для ветеранів, збори та передачу медпрепаратів на фронт, медичну допомогу пораненим, а «освіта» – про інклюзію, доступ до освіти тощо. Було б доречним субкласифікувати ключові підрубрики, щоб чітко відобразити нові комунікаційні смисли та уникнути суто формального опису тематичних напрямів.

Висловлені зауваження, запитання та рекомендації мають суто дискусійний, науково-консультативний та уточнювальний характер і жодним чином не применшують високого науково-теоретичного значення та практичної цінності дисертаційної праці Анжеліки Олександрівни Бондарчук.

Основні наукові положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації дисертаційного дослідження повною мірою й репрезентативно відображено у 17 наукових публікаціях. Особливу наукову вагу та якість апробації засвідчують 2 статті у зарубіжних наукових фахових виданнях категорії «А», які індексуються у міжнародних наукометричних базах Scopus та Web of Science (у співавторстві), що підтверджує інтегрованість дослідницьких результатів авторів у світовий науковий дискурс. Крім того, результати роботи викладено у 3 статтях у наукових фахових виданнях України категорії «Б» (1 – у співавторстві), 1 розділі колективної монографії (у співавторстві) та 11 працях апробаційного характеру, опублікованих у збірниках матеріалів всеукраїнських (5) та міжнародних (6) науково-практичних конференцій. Зазначений обсяг, якісний рівень та географія публікацій повністю відповідають нормативним вимогам МОН України щодо апробації матеріалів дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

За здійсненим аналізом пропонованого до захисту дослідження від формулювання теми й означення суті проблеми до розбору науково-теоретичних питань, порушених у ньому, маю усі підстави стверджувати: дисертація А.О. Бондарчук «Соціальна проблематика територіальних громад в онлайн-медіа Івано-Франківщини» є самостійною науковою працею, виконаною особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису, містить оригінальні науково обґрунтовані результати і наукові положення, що, дійсно, представляють цінність для української журналістської науки. Дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» і затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка, Бондарчук Анжеліка Олександрівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 061 «Журналістика».

Офіційний опонент:

доктор наук із соціальних комунікацій,
професор, професор кафедри соціальних
комунікацій та інформаційної діяльності
Запорізького національного університету

ВН

Вікторія КОВПАК

Підпис *Ковпак*
засвідчую *Вікторія*

НАЧАЛЬНИК
ВІДДІЛУ КАДРІВ

